

LEONARD GÓRKA SVD

Katedra Teologii Ekumenicznej IE KUL

EUCHARYSTIA – OZNACZA I SPRAWIA JEDNOŚĆ

Kard. Walter Kasper. *Sakrament jedności. Eucharystia i Kościół*. Kielce: Wyd. Jedność, Herder 2005 ss. 158. ISBN 83-7224-980-6.

Rok Eucharystii zaowocował bogatą literaturą sakramentologiczną zarówno w aspekcie dogmatycznym, jak i pastoralnym. Recenzowana książka kard. W. Kaspera łączy w sobie jeden i drugi wymiar, a ponadto akcentuje znacząco wymiar ekumeniczny sakramentu Eucharystii. Nie mogło być inaczej, ponieważ kardynał Kasper jest od 1999 r. sekretarzem, a od 2001 r. przewodniczącym Papieskiej Rady do Spraw Popierania Jedności Chrześcijan. Inspirację tytułu książki czerpie Autor z Biblii, gdzie łatwo dostrzega związek Eucharystii i jedności oraz Eucharystii i Kościoła (s. 7). Dlatego też rozumienie Eucharystii jako sakramentu jedności, szczególnie jedności Kościoła, nie jest dla kard. Kaspera kwestią drugorzędną ani przypadkową. Nie jest to też rzeczywistość, którą można jeszcze dodać do prawd dogmatycznych. Wręcz przeciwnie, jedność Kościoła jest istotą Eucharystii.

Recenzowana publikacja „ma stanowić pomoc teologiczną i pastoralną; ma służyć poznaniu wewnętrznego związku między Eucharystią a Kościołem w życiu osobistym człowieka oraz w życiu Kościoła” (s. 7). Sądzę, że omawiany tekst wysokiego hierarchy Kościoła może stanowić również kompetentny i poszerzający teologicznie komentarz do do tzw. *Instrumentum Laboris* pt. *Eucharystia źródłem i szczytem życia oraz misji Kościoła* (2004 r.), stanowiącego podstawę obrad XI Zwyczajnego Zgromadzenia Biskupów w październiku 2005 r.

1. Na całość tekstu składa się zarówno opis własnych doświadczeń duszpasterskich kard. Kaspera, które zebrał jako biskup diecezji Rottenburg-Stuttgart (rozdział pierwszy – poświęcony znaczeniu Eucharystii w życiu parafialnym, s. 11-33), jak również wygłoszone wcześniej referaty. Dotyczą one rozważań biblijnych na temat zasadniczych aspektów Eucharystii (rozdział drugi i trzeci – medytacja nad Ewangelią św. Łukasza 24, 13-35 – s. 37-42 oraz medytacja do 6 rozdziału Ewangelii św. Jana, s. 45-54). Następnie w rozdziale czwartym Kardynał przedstawia ekumeniczne aspekty Eucharystii w szerszym kontekście ekumenicznym (podstawy biblijne; fundamenty ekumenizmu; ruch ekumeniczny jako proces wzrostu; praktyczne możliwości ekumenii; kwestia wspólnoty eucharystycznej; ekumenia duchowa jako serce ruchu ekumenicznego; dokąd zmierzamy?; ekumenia w perspektywie światowej; nadzieja, która nie umiera, s. 57-77). W dwu ostatnich rozdziałach, piątym i szóstym, Autor dokonuje pogłębienia myśli teologicznej, prezentując podstawy teologicznej refleksji nad Eucharystią (Eucharystia jako Testament Jezusa; Eucharystia jako pamiątka; Eucharystia jako dziękczynienie i ofiara; Eucharystia jako epikleza; Eucharystia jako *communio*; Eucharystia jako znak eschatologiczny oraz szczyt chrześcijańskiego misterium zbawienia, s. 81-113) oraz na temat wewnętrznego związku Eucharystii i Kościoła (uniwersalno-kosmiczny wymiar Eucharystii; Eucharystia jako ofiara, czyli wspólnota pod krzyżem; Eucharystia i ekumenizm, s. 117-146). Tekst opatrzony jest bogato systemem przypisów bibliograficznych i komentujących oraz polskojęzyczną literaturą załącznikową, dodaną przez redaktorów książki (s. 147-152). Całość zaś wieńczy krótkie kalendarium życia kard. Kaspera (s. 157-158).

Myślą przewodnią całego tekstu kard. Kaspera jest teza, że Eucharystia, podobnie jak ukazuje to encyklika Jana Pawła II *Ecclesia de Eucharistia* (2003), jest źródłem, centrum i szczytem życia chrześcijańskiego oraz życia Kościoła, a więc również jego wiernych. W posłannictwie Kościoła chodzi przede wszystkim o to, aby był on zawsze przekonywająco tym, czym jest ze swej istoty, czyli sakramentem, to znaczy znakiem i narzędziem jedności i pokoju w świecie (zob. *Lumen Gentium* nr 1). Eucharystia jest we właściwym sensie sakramentem tej jedności.

2. Zgodnie z naczelnym założeniem książki, kard. Kasper usiłuje wpieryw dać odpowiedzi na otwarte pytania dotyczące praktyki Eucharystii w życiu religijnym parafii niemieckich. Na kanwie analizy współczesnego, niemieckiego, dyspensowania się wiernych od praktyk religijnych, Kardynał zwraca uwagę na konieczność pracy duszpasterzy nad zrozumieniem języka i form liturgicznych, zwłaszcza wśród młodzieży.

Kształcenie liturgiczne, tzn. interpretacja tekstów liturgicznych, symboli i uroczystości „może i powinna mieć miejsce w różnych kontekstach: w kazaniach, w seriach nauk, w katechezach edukacyjnych, na lekcjach religii oraz podczas spotkań edukacyjnych” (s. 16). Ponadto sprawowanie Eucharystii ma dostarczyć przestrzeni ciszy, medytacji, radosnego uwielbienia i osobistego spotkania z Bogiem. Należy jednak dbać o to, aby nie przerodziła się w „happening”

Inny ważny problem to powołanie do czynnego uczestnictwa w Eucharystii wszystkich ochrzczonych i bierzmowanych, przynależnych do wspólnego kapłaństwa. Jest to ważne zwłaszcza ze względu na zmniejszoną liczbę kapłanów w wielu diecezjach niemieckich. Kasper dostrzega tu specyficzną rolę referentów pastoralnych i wspólnotowych, jak dotąd nieznaną w Polsce. Jednocześnie podkreśla mocno, że kapłan „ma charakter konstytutywny” dla sprawowania Eucharystii (s. 22). To jednak nie wyklucza, aby w uzasadnionych sytuacjach „człowiek świecki” był upoważniony do głoszenia słowa Bożego. Kardynał stwierdza wprost: „Oprócz homilii w ramach Eucharystii istnieje dla świeckich, przede wszystkim przygotowanych zawodowo do pełnienia zadań pastoralnych, w liturgii i poza nią, wiele możliwości współdziałania w zadaniu głoszenia słowa przez Kościół” (s. 26).

3. W części biblijno-medytacyjnej książki czytelnik otrzymuje wprawdzie odpowiedź na pytania: Co to znaczy rozpoznać Jezusa? Gdzie i jak możemy Go rozpoznać? Z pomocą przychodzi opowieść ewangelijna o dwóch uczniach, wędrujących po święcie Paschy z Jerozolimy do pobliskiego Emaus i spotykających na swej drodze Jezusa (Łk 24, 13-25). Doświadczenie z Emaus znalazła swoje przedłużenie w praktyce pierwszych chrześcijan, którzy spotykali się regularnie w niedzielnej Eucharystii – wyrazem ich tożsamości było rozpoznanie Jezusa Chrystusa podczas łamania chleba. Współczesne konsekwencje spotkania w Emaus, zdaniem kard. Kaspera, polegają na tym, że również dzisiaj chrześcijan można rozpoznać przy łamaniu chleba, przy dzieleniu się i dawaniu. I dodaje, że dzielić się chlebem eucharystycznym możemy wówczas tylko, „gdy dzielimy się chlebem codziennym” (s. 41). Druga medytacja biblijna dotyczy 6 rozdziału Ewangelii Janowej, która opowiada o ludziach opanowanych głodem chleba na pustyni i nakarmionych do syta przez Jezusa Chrystusa. Kard. Kasper zwraca uwagę, że Jezus przypomniał nakarmionym o głodzie życia wiecznego, który można zaspokoić jedynie przyjmując Jezusa jako „chleb życia”. Głodu życia nie zaspokoi żadna wspólnota ludzi, która ma swój naturalny kres w śmierci. Jedynie wspólnota eucharystyczna z obecnością zmartwychwstałego Chrystusa wykracza poza granice śmierci (s. 50-52).

4. Uwzględniając współczesne dialogi ekumeniczne, kard. Kasper znaczącą część książki poświęca zagadnieniu: Eucharystia w perspektywie ekumenicznej. Wypowiada na wstępie przestrożę, by unikać ekumenicznego marzycielstwa. Wyraża się ono, jego zdaniem, w dwóch utopijnych postawach: progresywnej, która nie dostrzega dzielących różnic, oraz klerykalno-integralistycznej, której celem jest możliwość uregulowania problemów za pomocą maksymalnej liczby zakazów. Przypomina też, że

chrześcijanie żyją w czasie wzrostu i dojrzewania, w czasie budowy i wzrastania ku pełni życia w Chrystusie (por. Ef. 4, 16). Ostatecznie chrześcijanie polegać powinni na nadziei czerpanej z mocy Ducha Świętego. To On stoi u początków ruchu ekumenicznego i On doprowadzi do końca to, co zapoczątkował (s. 62-76).

Podstawy teologiczno-eklezyjologicznej refleksji kard. Kaspera nad Eucharystią obejmują takie zagadnienia jak: Eucharystia jako Testament Jezusa, Eucharystia jako pamiątka (anamneza), Eucharystia jako dziękczynienie i ofiara, Eucharystia jako epikleza (przyzywanie Ducha Świętego), Eucharystia jako *communio*, Eucharystia jako znak eschatologiczny, Eucharystia – szczyt chrześcijańskiego misterium zbawienia.

Niewątpliwie ważne z ekumenicznego punktu widzenia jest również przypomnienie, że wspólnota eucharystyczna i wspólnota Kościoła tworzą jedną całość i niemożliwe jest ich rozdzielenie. Prawda ta stanowi zarówno stały topos w nauce Ojców Kościoła Wschodu i Zachodu, jak również obecna jest w pismach teologów średnio-wiecznych czy nawet we wczesnych pracach ks. dra Marcina Lutra. Jednakże dopiero w ubiegłym stuleciu doktryna ta zyskała na znaczeniu. Przypomniał o niej II Sobór Watykański (np. KK 3, 7, 11; DE 2; DB 30), papież Jan Paweł II w encyklice *Ecclesia de Eucharistia* (2003) oraz *Instrumentum Laboris* przygotowane na XI Zwyczajne Zgromadzenie Biskupów. Pogląd ten niesie z sobą określone konsekwencje dla sposobu rozumienia Kościoła i jego jedności, a tym samym dla dialogu ekumenicznego (s. 129-136). Kard. Kasper, powołując się na nauczanie ostatniego Soboru, jednoznacznie stwierdza, że w obecnej sytuacji ekumenicznej „wykluczone są zarówno ogólne, publiczne zaproszenia do celebrowania Eucharystii, jak i eucharystyczna gościnność” z innymi chrześcijanami (s. 138). Dodaje jednocześnie od siebie, by „nie koncentrować się tylko na tym, czego w chwili obecnej uczynić jeszcze nie możemy, zamiast zastanawiać się nad tym, co możemy i powinniśmy zrobić, by osiągnąć pełną eucharystyczną *communio*” (tamże).

W refleksji kard. Kaspera zabrakło konkretnych propozycji dla zbliżenia w rozumieniu jedności eucharystycznej. Nie podjął się również odpowiedzi na pytania wynikające z soborowego nazwania niekatolickich wspólnot wiary „Kościołami” i „Wspólnotami kościelnymi” (por. tytuł III rozdziału DE). Wobec takiego faktu można bowiem zapytać: czy w takiej sytuacji Kościół rzymskokatolicki nie powinien traktować Wieczerzy Pańskiej, sprawowanej w tych Kościołach, jako zgromadzeń w imieniu Jezusa Chrystusa, podczas których używa im swojej obecności w Duchu Świętym? Czy katolików musi obowiązywać zakaz uczestniczenia w takich eucharystycznych zgromadzeniach? Ciało Jezusa Chrystusa, którym stają się uczestniczący w Eucharystii, jest tym samym Ciałem, w które zostali wcieleni przez sakrament chrztu świętego? Jest to niewątpliwym paradoksem naszej sytuacji ekumenicznej, w którą, na szczęście, wpisuje się dialog chrześcijan, mający pomóc w urzeczywistnieniu właściwej dla niego pełni katolickości w konkretnym życiu (DE 4).